

Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

Sostenibilitat i ODS a les biblioteques universitàries espanyoles

Carina REY-MARTÍN

Professora titular d'universitat.
Facultat d'Informació i Mitjans
Audiovisuals. Universitat de
Barcelona. CRICC.
carina.rey@ub.edu

Montserrat LARIOS

Directora de la unitat de Biblioteca i
Documentació. Universitat de Lleida
montse.larios@udl.cat

Mari VÁLLEZ

Professora lectora. Facultat
d'Informació i Mitjans Audiovisuals.
Universitat de Barcelona. CRICC
marivallez@ub.edu

Article rebut i revisat al setembre del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405204>

Sostenibilitat i ODS a les biblioteques universitàries espanyoles

Resum: Aquest article analitza com les cinquanta biblioteques universitàries espanyoles públiques i les seves institucions estan actuant en relació amb els ODS, l'Agenda 2030 i la sostenibilitat. S'han estudiat els plans estratègics i altres documents de gestió de les biblioteques i les seves universitats disponibles en línia per comprovar si són sensibles a aquests principis i els han incorporat en les seves polítiques. Els resultats mostren que el concepte de sostenibilitat és el més arrelat en la majoria de les estratègies de les institucions; tanmateix, en molts casos, no s'indica explícitament com aplicar-lo, tot i que algunes institucions han començat a definir indicadors per avaluar-ne l'assoliment. L'estudi es basa en la informació pública accessible al web de les diferents institucions universitàries.

Paraules clau: sostenibilitat, Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), biblioteca universitària, biblioteca verda, plans estratègics.

Sostenibilidad y ODS en las bibliotecas universitarias españolas

Resumen: Este artículo analiza cómo las cincuenta bibliotecas universitarias españolas públicas y sus instituciones están actuando en relación a los ODS, la Agenda 2030 y la sostenibilidad. Se han estudiado los planes estratégicos y otros documentos de gestión de las bibliotecas y sus universidades disponibles online para comprobar si son sensibles a estos principios y los han incorporado en sus políticas. Los resultados muestran que el concepto de sostenibilidad es el más arraigado en la mayoría de las estrategias de las instituciones; sin embargo, en muchos casos, no se indica explícitamente cómo aplicarlo, aunque algunas instituciones han empezado a definir indicadores para evaluar su consecución. El estudio se basa en la información pública accesible en la web de las distintas instituciones universitarias.

Palabras clave: sostenibilidad, Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS), biblioteca universitaria, biblioteca verde, planes estratégicos.

Sustainability and SDGs in the Spanish university libraries

Abstract: This article analyzes how the 50 Spanish public university libraries and their institutions act on the SDGs, the 2030 Agenda and the sustainability. Strategic plans and other management documents of libraries and their universities have been located on the web to check whether they are sensitive to these principles and incorporate them into their policies.

The results show that the concept of sustainability is the most common in most of the institutions' strategies; however, in many cases, it is not explicitly indicated how to apply it, although some institutions have begun to define indicators to assess achievement. The study is based on the information that the university institutions show publicly on the web.

Keywords: sustainability, Sustainable Development Goals (SDGs), university library, green library, strategic plans.

Introducció

Les biblioteques universitàries, com també altres ens socials, estan preocupades pel compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i sembla que estan focalitzant les seves accions en la sostenibilitat. Tal com s'esmenta a la *Guía de acción de las bibliotecas universitarias y científicas para los ODS* <<https://www.rebiun.org/noticias/2021/guia-de-accion-de-las-bibliotecas-universitarias-y-cientificas-para-los-ods>> publicada per Rebiun el 2021, aquestes han de participar activament en les missions d'aprenentatge i la recerca de la universitat; a més, com a forma principal de donar suport al compliment dels ODS, han d'alinejar-se i fer-hi costat amb accions efectives i planificades de les seves institucions.

L'IFLA, ja l'any 2002 a Glasgow, va impulsar accions en relació amb la sostenibilitat amb la seva *Declaración acerca de las Bibliotecas y el Desarrollo Sostenible* <<https://www.ifla.org/es/publications/declaracion-acerca-de-las-bibliotecas-y-el-desarrollo-sostenible/>>, on exposava nou punts que definien el seu posicionament i, sobretot, encoratjava els serveis de biblioteca i d'informació a promoure els principis bàsics del desenvolupament sostenible. A més, en relació amb la sostenibilitat ambiental, l'IFLA va crear el 2009 un grup d'interès específic, Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group <<https://www.ifla.org/es/units/environment-sustainability-and-libraries/>> que promou el paper de les biblioteques en el desenvolupament sostenible, especialment en els seus aspectes mediambientals i d'impacte en el canvi climàtic.

L'IFLA proposa, doncs, un enfocament multidisciplinari aplicable a diferents àmbits: la preservació i conservació dels fons, els edificis, la gestió de les col·leccions, la difusió de la informació, els serveis als usuaris, etc. En definiti-

va, pocs elements queden fora de l'abast de la reflexió sobre la sostenibilitat ambiental a les biblioteques. A la reunió anual del 2014, l'IFLA donà suport al desenvolupament sostenible amb la seva Declaració de Lyon sobre l'accés a la informació i el desenvolupament, mentre que l'ONU estava acabant de consensuar l'Agenda 2030 aprovada al setembre del 2015. Seguidament, l'IFLA publicà el document *Las bibliotecas pueden promover la implementación de la Agenda 2030 de la ONU* <<https://repositorio.ifla.org/bitstream/123456789/249/1/sdgs-insert-es.pdf>>.

A Espanya, el III Pla estratègic de REBIUN 2020 aprovat el 2011, ja va incorporar entre els seus objectius la promoció, entre d'altres, dels valors de la qualitat i la sostenibilitat de les biblioteques universitàries. Fruit d'això, l'any 2012 es preparà l'informe *Contribución de las bibliotecas en materia de responsabilidad social y sostenibilidad universitarias* <<https://repositoriorebiun.org/handle/20.500.11967/28>>, on es proposaven diversos àmbits d'actuació que calia promoure tant en l'àmbit de la mateixa REBIUN com a cadascuna de les biblioteques afiliades. En l'estat de la qüestió que Herrera-Morillas, Castillo-Díaz y Pérez-Pulido van elaborar sobre les experiències en responsabilitat social i sostenibilitat a les biblioteques universitàries es poden identificar diversos exemples de biblioteques universitàries que van definir polítiques en aquesta línia.¹

Cal també fer esment a les diverses normes UNE relacionades amb la sostenibilitat i la responsabilitat social que poden ser aplicades a les biblioteques del nostre entorn: norma UNE-EN ISO 14001:2015, norma UNE-EN ISO 50001:2018, norma UNE-EN ISO 26000:2012, i per últim, la norma UNE 170001-1:2007.

Atès que cada vegada és més abundant la bibliografia i els cursos i activitats que posen èmfasi en la necessitat de complir amb els

1. Herrera-Morillas, José-Luis; Castillo-Díaz, Ana; Pérez-Pulido, Margarita. "Responsabilidad social y sostenibilidad en las bibliotecas universitarias españolas". *El profesional de la información*, n. 2, v. 23, (marzo-abril 2014), p. 134-143. <http://dx.doi.org/10.3145/epi.2014.mar.05> [Consulta: 27/09/22]

ODS, en el nostre article hem procurat un enfocament diferent centrat a estudiar com les biblioteques universitàries i les seves institucions estan implantant els principis que sustenten els ODS. Per examinar aquesta qüestió, ens plantejarem dues preguntes d'investigació: i) de quina manera les institucions deixen establerts els seus vincles amb l'Agenda 2030 i els ODS?; ii) quins aspectes hi tenen prioritats?

Des del punt de vista metodològic, per resoldre les preguntes anteriors hem analitzat en quins elements de gestió de les institucions estan presents els conceptes: ODS, Agenda 2030 i sostenibilitat (en les diferents variants gramaticals del terme). Així, s'han revisat els cinquanta plans estratègics de les universitàries públiques espanyoles i els de les seves biblioteques. També s'han analitzat els llocs web de les biblioteques i de les universitats per identificar documents o mencions als conceptes indicats anteriorment. La recollida de dades es va realitzar entre el mes de juliol i els primers dies de setembre del 2022; de totes

maneres, cal tenir en compte la limitació que la informació ha de ser pública i accessible a través del web.

1. Les biblioteques universitàries, l'Agenda 2030 i els ODS

A continuació, es presenten els resultats de l'estudi dut a terme, tant en l'àmbit de les biblioteques universitàries com de les seves institucions.

En primer lloc, a la Taula 1 es mostra la informació recollida de les cinquanta biblioteques universitàries. Tal com es pot veure, només disset biblioteques tenen plans estratègics o plans d'actuacions vigents. D'aquestes, només cinc biblioteques fan referència explícita als ODS i només set citen l'Agenda 2030. Com es pot comprovar, existeix una relativa coincidència entre les biblioteques: les mateixes que citen l'Agenda 2030 citen també els ODS, malgrat

Taula 1. Anàlisi de les biblioteques universitàries públiques

Biblioteca	Sigles	Vigència PE	Conceptes		
			ODS	Agenda 2030	Sostenibilitat
U. Alcalà	UAH	2018 - 2022			x
U. Autònoma de Barcelona	UAB	2019 - 2022		¹	x
U. Barcelona	UB	2019 - 2022		x ²	x
U. Complutense de Madrid	UCM	2020 - 2022			x
U. Extremadura	UEX	2019 - 2023			x
U. Girona	UDG	2018 - 2022			x
U. Granada	UGR	2020 - 2023		x	x
U. Lleida	UDL	2016 - 2022			
U. Màlaga	UMA	2020 - 2024		x	x
U. Nac. Educ. Distància	UNED	2020 - 2023	x		x
U. Pública de Navarra	UPNA	2021 - 2023	x	x	x
U. Rovira i Virgili	URV	2021 - 2022	x	x	x
U. Salamanca	USAL	2019 - 2023			x ³
U. Saragossa	UZ	2021-2024	x	x	x
U. Sevilla	US	2022 - 2026	x	x	x
U. València	UV	2021 - 2023			x
U. Valladolid	UVA	2019 - 2022			x

1. En relació amb el Pla estratègic HORIZÓ 2030 –UAB–, però NO en relació amb l'Agenda 2030. Per aquest motiu no s'hi inclou.
2. En relació amb el Pla d'acció per a l'Agenda 2030 (UB).
3. En relació amb el Pla estratègic USAL 2020-2023.

El concepte sostenibilitat és molt més freqüent: el 94% de les biblioteques l'inclouen.

que és més comú referir-se al primer terme. El concepte sostenibilitat és molt més freqüent: el 94% de les biblioteques l'inclouen.

No obstant, més enllà dels plans estratègics, també s'identifiquen altres sistemes en la implantació de la sostenibilitat dins la gestió estratègica de les biblioteques de les universitats. Una primera tècnica és a través de la creació de plans específics amb aquest objectiu, com seria el cas del CRAI UB, que el 2020 va aprovar el Pla de sostenibilitat <<http://hdl.handle.net/2445/170975>> on es vinculen objectius prioritaris del CRAI amb objectius de contribució a la societat i a la ciutadania global, així com amb les metes de l'Agenda 2030. Per fer-ne l'avaluació s'estableixen indicadors molt detallats. Seguint aquest model, el Servei de Biblioteques de la UAB, en un apartat del seu lloc web, publicà al juny del 2021 el document *La sostenibilitat a les biblioteques UAB* <<https://www.uab.cat/web/coneix-les-biblioteques/la-sostenibilitat-a-les-biblioteques-uab-1345844178273.html>>, on es vinculen els diferents eixos del seu pla estratègic amb els ODS i les seves metes i s'estableixen uns indicadors bàsics de seguiment.

Una segona tècnica identificada és a través de les cartes de serveis de la biblioteca. Aquest és el camí iniciat per la biblioteca de la Universitat de Saragossa, que vincula els compromisos de qualitat derivats de la revisió anual de seva carta de serveis, des de l'any 2019, amb els diferents ODS, vinculació que es mostra en una infografia dissenyada com a resum: <https://biblioteca.unizar.es/sites/biblioteca.unizar.es/files/users/Calidad.81/docs/carta_de_servicios_ods_cartel.pdf>. Un altre exemple és el de la biblioteca de la Universitat Complutense de Madrid, que a la seva carta de serveis per al període 2021-2023 <[\[eprints.ucm.es/id/eprint/68799/1/Carta%20de%20servicios%2020212023.pdf\]\(https://eprints.ucm.es/id/eprint/68799/1/Carta%20de%20servicios%2020212023.pdf\)> inclou com a compromisos de qualitat el “número de actividades realizadas de difusión y apoyo de los Objetivos de Desarrollo Sostenible”, i estableix com a indicador un mínim de deu activitats anuals de suport i conscienciació dels ODS.](https://</p>
</div>
<div data-bbox=)

Fins aquí s'han presentat les observacions fetes a partir dels plans estratègics vigents de les biblioteques; no obstant, pensem que també pot resultar interessant mirar una mica més enllà i analitzar què s'indicava als plans estratègics no vigents però encara accessibles al web. En aquest sentit, les biblioteques de la UPC, de la Universitat de Múrcia i de la Universitat de La Laguna deixaven constància explícita de la preocupació per la sostenibilitat. També cal destacar el cas de les biblioteques de la UNED i de la Universitat de Sevilla, amb plans estratègics en vigor, on el concepte de sostenibilitat universitària i mediambiental ja estava latent als plans anteriors. Un altre exemple significatiu és el de la biblioteca de la Universitat de Cantàbria que al seu darrer pla estratègic 2015-2018 incorporava entre els seus objectius estratègics el concepte sostenibilitat enfocat des de diferents vessants.

Un altre element que ens agradaria destacar és que s'han identificat dues tendències en el model utilitzat per les biblioteques per fer referència a la sostenibilitat que no són excloents entre elles:

- Biblioteca verda: aquelles que estan alineades amb els principis de la sostenibilitat mediambiental. El llistat podria ser més ampli però aquest terme s'usa de manera explícita als documents de les biblioteques de les següents universitats: UAH, UBU, UC3M, UDG, UEX, UHU, ULPGC, UNED, UNIOVI, US.
- Biblioteca social: conviu amb els termes biblioteca solidària, biblioteca i compromís social, que també incorporen les idees d'accessibilitat, biblioteca inclusiva, o

els espais violeta, per esmentar-ne alguns exemples. Les biblioteques que destaquem d'aquest grup són de les següents universitats: UAH, UBU, UCA, UDG, ULL, ULPGC, UMA, UNED, US, UV.

Pel que fa a les universitats, s'ha observat que de les cinquanta universitats públiques espanyoles només vint-i-vuit tenen els plans estratègics vigents; de la resta, tres indiquen que estan en procés d'elaboració o renovació, set tenen el seu pla estratègic caducat, sis tenen un document que no compleix les característiques mínimes per considerar-se un pla estra-

En la majoria dels plans trobem incorporat el terme sostenibilitat o ODS en els diferents eixos estratègics.

tègic i de sis universitats no se n'han localitzat els plans ni tampoc cap notícia que permeti saber-ne l'estat. A partir d'aquí, s'han analitzat els plans estratègics per tal de veure si fan referència explícita als ODS, a l'Agenda 2030 i al concepte sostenibilitat, tal com es mostra a la Taula 2.

Taula 2. Anàlisi de les universitats públiques

Biblioteca	Sigles	Vigència PE	Conceptes		
			ODS	Agenda 2030	Sostenibilitat
U. Alacant	UAL	2022 - 2024			x
U. Almeria	UAL	2021 - 2024	x		x
U. Autònoma Barcelona	UAB	2022 - 2030		x	x
U. Autònoma de Madrid	UAM	2022 - 2025		x	x
U. Cantàbria	UCAN	2019 - 2023		x	x
U. Carles III	UC3M	2019 - 2022		x	x
U. Còrdova	UCO	2021 - 2024	x		x
U. Girona	UdG	2019 - 2030			
U. Granada	UGR	2022 - 2034			x
U. Huelva	UHU	2019 - 2021	x		x
U. Jaén	UJA	2021 - 2025	x		x
U. Jaume I	UJI	2019 - 2022			x
U. La Corunya	ULC	2022 - 2026			
U. La Laguna	ULLG	2018 - 2021		x	
U. Las Palmas	ULPG	2021 - 2025		x	x
U. Lleida	UdL	2022 - 2030			x
U. Màlaga	UMA	2021 - 2024	x	x	x
U. Nac. Educ. Distància	UNED	2019 - 2022	x		
U. Oviedo	UOV	2018 - 2022		x	x
U. Pablo Olavide	UPO	2022 - 2024	x	x	x
U. País Basc	UPVH	2022 - 2025	x	x	x
U. Politècnica de Cartagena	UPCG	2021 - 2025			
U. Pompeu Fabra	UPF	2016 - 2025		x	x
U. Pública Navarra	UPN	2020 - 2023			
U. Rei Joan Carles	URJC	2020 - 2025			
U. Salamanca	USAL	2020 - 2023	x		x
U. Sevilla	USE	2018 - 2025		x	x
U. Vigo	UVIG	2021 - 2026	x		x

En quasi tots els plans estratègics de les universitats estan presents els tres elements, però té una major presència el concepte *sostenibilitat*. En concret, vint-i-un plans incorporen el terme *sostenibilitat* com a objectiu o línia estratègica. En la majoria dels plans trobem incorporat el terme sostenibilitat o ODS en els diferents eixos estratègics, amb diferents expressions, per exemple vinculats amb l'accessibilitat, com és el cas de la UAB, o fent menció explícita a la sostenibilitat ambiental com ho indica la UAM i, amb molta més concreció, en el cas de la UAH, que indica que s'integra la sostenibilitat ambiental, de responsabilitat social, diversitat, gènere i altres ODS en els diferents plans d'estudi. Un cas que destaca és la Universitat de Vigo, que estructura tot el seu pla estratègic a partir dels disset Objectius de Desenvolupament Sostenible.

En una anàlisi més detallada observem la presència del concepte, però amb poca concreció, sense indicar quines accions o actuacions es volen fer. Pot ser perquè la finalitat principal d'un pla estratègic és ser útil a tota l'organització i en tots els àmbits, de tal manera que es deixa aquesta concreció per a altres documents de gestió o per a altres serveis. Cal fer notar que algu-

nes universitats han incorporat els ODS fins i tot en la denominació dels vicerectorats o unitats específiques com la Universitat de Valladolid.

Constatem en l'anàlisi de les biblioteques que hi ha una certa relació entre disposar de plans estratègics actius i disposar d'una certificació de qualitat, fonamentalment amb el model EFQM i també ISO, segurament pels requeriments de gestió i de sostenibilitat que implica. Així, dels disset plans actius, n'hi ha cinc que corresponen a biblioteques que no tenen cap tipus de certificació de qualitat, mentre que els dotze restants tenen certificació EFQM, dues certificacions de la UAB i les altres deu corresponents a Alcalà, Barcelona, Valladolid, Granada, Màlaga, UNED, València, Saragossa i Sevilla.

2. Conclusions

Les universitats públiques espanyoles i les biblioteques universitàries han adoptat la sostenibilitat, l'Agenda 2030 i els ODS de manera força generalitzada en les seves estratègies institucionals, però en molt casos sense concretar com posar-ho en marxa.

Cal fer notar que algunes universitats han incorporat els ODS fins i tot en la denominació dels vicerektorats o unitats específiques.

El concepte més usat en els documents analitzats és el de sostenibilitat, ja que gran part de les institucions universitàries el tenen incorporat a la seva estratègia com a principi essencial. Principalment, intenten ser sostenibles mediambientalment i en les seves infraestructures, però també en els col·lectius que la formen. La situació de les biblioteques universitàries és molt semblant, perquè als seus plans estratègics mencionen la sostenibilitat com un eix destacat, principalment la vessant mediambiental.

Si fem la comparativa entre universitat amb incorporació d'Agenda 2030/ODS de manera exhaustiva —amb plans estratègics o altres instruments de gestió— en relació amb les seves biblioteques universitàries, observem que no sempre hi ha una vinculació directa. De les vint-i-vuit universitats que disposen de plans estratègics, en nou casos la seva biblioteca universitària disposa de pla vigent. Hi ha universitats, però, que no disposen de pla, com la Universitat de Barcelona i, en canvi, el seu CRAI disposa de pla estratègic vigent i un pla de sostenibilitat.

Pel que fa a les biblioteques de les universitats públiques podem concloure que, si bé el suport a l'Agenda 2030 i els ODS no està ni de bon tros generalitzat, aquesta és una situació que sembla que va canviant i s'ha pres consciència de la seva importància, ja que s'ha detectat que darrerament hi ha un increment d'accions de suport, com sessions informatives, formació específica per als professionals responsables o de difusió. També s'ha constatat que hi ha una major vinculació i concreció dels diferents ODS amb les metes, objectius estratègics i operatius, tal com ho demostren

els darrers plans estratègics aprovats o les cartes de serveis vigents.

Malgrat tot, a les biblioteques universitàries els queda tot un camí per recórrer pel que fa al suport de l'Agenda 2030 i els ODS: és necessària la generalització dels plans estratègics com a eix vertebrador de la gestió i la seva incorporació en els nous plans estratègics o en altres instruments de gestió, atès que les accions no han de ser un element “satèl·lit” que s'aplica excepcionalment, sinó un element estructural de les actuacions en aspectes rellevants com la contribució a la recerca o en els compromisos amb els usuaris. Ens permetem fer una recomanació senzilla: incorporar la terminologia ODS no només a les pàgines web, sinó també en tots els instruments i eines de gestió de les biblioteques universitàries.

De tota manera, tant pel que fa a la gestió de biblioteca com a la universitat, es poden observar dues velocitats d'implementació de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Hi contribueixen dos fets destacables i d'índole diferent; per una banda, el paper promotor o catalitzador de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) i, més en concret, de la nova comissió Universitats Espanyoles per l'Agenda 2030 creada el 2019 (precedida, anteriorment, per la Comissió Sectorial CRUE-Sostenibilitat creada el 2009) i REBIUN com a xarxa associada a la sectorial I+D+i, que ha anat fent camí a les universitats espanyoles i, per l'altra, la difusió de les accions per a l'acompanyament de les lleis de la transparència.

A finals de setembre del 2022, un cop ja ha transcorregut més d'un terç del relloge de la implementació de l'Agenda 2030, hi ha veus que ja es mostren escèptiques en la consecució dels Objectius de Desenvolupament sostenible en el termini acordat. L'arribada inesperada de la covid-19 ha obligat en molts aspectes (no només sanitaris) a prioritzar algunes de les accions previstes i les biblioteques no han estat alienes a aquesta situació.

A les biblioteques universitàries els queda tot un camí per recórrer pel que fa al suport de l'Agenda 2030 i els ODS.

Reconeixements

Una part d'aquest estudi es deriva del Treball Final del Màster de Gestió i Direcció de Biblioteques i Serveis d'Informació de Montserrat Larios Rodriguez. *L'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible a les biblioteques de les universitats públiques espanyoles: incorporació en els instruments de gestió i bones pràctiques*. Universitat de Barcelona, juliol 2021. <<http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/180694>>

Aquest treball forma part del projecte I+D+i de l'Agència Estatal de Recerca del Ministeri de Ciència i Innovació, Paràmetres i estratègies per incrementar la rellevància dels mitjans i la comunicació digital a la societat: curació, visualització i visibilitat (CUVICOM). PID2021-123579OB-I00.

Bibliografia

HERRERA-MORILLAS, JOSÉ-LUIS; CASTILLO-DÍAZ, Ana; PÉREZ-PULIDO, Margarita. "Responsabilidad social y sostenibilidad en las bibliotecas universitarias españolas". *El profesional de la información*, n. 2, v. 23 (març-abril 2014), p. 134-143. <http://dx.doi.org/10.3145/epi.2014.mar.05> [Consulta: 27/09/22] ■

